

Opis źródła:

Przedstawiony fragment dotyczący opisu ludów zamieszkujących gubernię irkucką, pochodzi z listu Anastazego Ilnatowicza, bernardyna który w 1820 r. znalazł się na Syberii. Cały list dotyczy jego podróży misyjnej. Katolicy duchowni, którzy przybyli na Syberię, często opisywali miejscowe ludy w kontekście swojej misji chrystianizacyjnej. Ich narracje koncentrowały się na różnorodności kulturowej i religijnej tubylców, a także na ich zwyczajach i tradycjach. W ich opisach można znaleźć zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty oceny rdzennych kultur, przy czym ważnym motywem była często misja edukacyjna i cywilizacyjna. Tego rodzaju relacje stanowią dziś cenne źródło wiedzy o kontaktach międzykulturowych oraz wpływie chrześcijaństwa na tradycyjne społeczności Syberii

Miejsce wydania:

Eugeniusz Niebelski, *Polscy bernardyni na Syberii. Listy misyjne z 1821 roku*, „Nasza przeszłość”, 2023, t. 139, s. 201-219.

Tekst źródła:

Narody azjatyckie w Irkuckiej guberni znajdują się te: Tungusy, Łamuty, Bratskie, czyli Chińczyki, Mongoły, Jakagiry, Korjaki, Ołutosy, Karagazy, Baszkiry, które to narody bałwanom kłaniają się i ofiary czynią. Mają oni łamów [lamów], czyli duchownych bo i nas nazywają łamami), Boga nazywają Burchan, czyli Bóg najwyższy. Ofiary bałwanom takim sposobem czynią; mają kumirnię, czyli dom nabożeństwa, do którego przyjeżdżają wszyscy czynić ofiarę i prowadzą konia, którego mają bić na ofiarę. Po odprawionym nabożeństwie, rzucają się wszyscy na tego konia i jego żną [zarzynają], a serce jak najprędzej dobywają i niosą do kumirni, gdzie bałwanom ofiarę czynią, i to serce rzucają do worka skórzanego, na to w kumirni przygotowanego. Potem idą do tego konia, któremu skórę łupią, zostawując przy skórze głowę, nogi i ogon. Złupioną skórę zawieszają na długiej tyczynie [tyczce] i wołają Burchan Burchan, to jest wielki Boże, wielki Boże, przyjmij ofiarę naszą, a mięso jedzą. Kości pozostałe wieszają na żerdziach przy kumirni. Letnią porą żyją w jurtach wojłocznych, a na zimę przejeżdżają do jurt drewnianych, w których nie mają pieców, ale pośrodku palą ogień i przy tym ogniu grzeją się, tak we dnie i w nocy, choćby najtęższe były mrozy. Odzienia ich tak letnie, jako i zimowe kozuch; nie mają koszuli ani chustek, czapki okrągłe noszą na podobii [podobieństwo] jarmułek żydowskich. Mężczyźni i kobiety chodzą w spodniach, mężczyźni gołą głowę, zostawując na wierzchołku głowy włosy, z których plotą kosy. Niewiasty nie gołą głów, ale plotą włosy; na piersiach noszą wielkie mnóstwo blaszek srebrnych i rubli. Letnią porą mężczyźni jako i niewiasty w jurtach swoich chodzą goli, bez żadnego odzienia, a małe dzieci, tak letnią jako i zimową porą, zawsze goli. Ten naród jest z twarzy brzydki, czarny i oczy małe, i wpadłe. Chleba bardzo mało upotrzebiają, jedzą wszelką zdechlinę, letnią porą pędzą wódkę z mleka, którą nazywają araczok, którą i mnie traktowali, ale tą wódką, którą pędzą dla naczelników przejeżdżających. Gust tego araczku podobny do serwatki, białawy i kwaskowaty, a moc ma wielką, iż od jednej szklanki można się upić.

U nich koni, krów bywa czasem po 500 i więcej, a kóz i baranów mają po kilka tysięcy. Oni mają swoich naczelników, czyli książąt, których Teyszami nazywają. Są także szamany, czyli czarownicy, którzy wiele mogą szkodzić ludziom, którym to szamanom wyszło

zaprzeczenie, gdyby więcej nie wazyli się tego czynić, to jest szamanić, od ich łamanów, czyli księży.

Słowniczek pojęć:

Bałwany – bożkowie

Kumirnia – świątynia mongolska

Z rosyjskiego upotriebljat – używać

Tajsza -naczelnik rodu

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie narody azjatyckie wymienia się w irkuckiej guberni?
2. Jakie zwyczaje religijne panują wśród wymienionych ludów?
3. W jakie sposób ubierają się mieszkańcy latem i zimą?
4. Jakimi pokarmami żywią się mieszkańcy opisani w tekście?
5. Zastanów się czy wykonywana przez autora profesja mogła wpłynąć na sposób przedstawienia ludów z guberni irkuckiej.

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jakie znaczenie miały dla tych ludów zwierzęta hodowlane, takie jak konie, krowy, kozy i barany? Jak wyglądała ich gospodarka?
2. W jaki sposób autor, jako duchowny katolicki, ocenia praktyki religijne tych ludów? Jak jego punkt widzenia wpływa na sposób przedstawienia ich kultury?

Literatura pomocnicza:

Pamiętnik księdza Ciecierskiego, przeora Dominikanów Wileńskich, zawierający jego i jego towarzyszy przygody doznane na Sybirze w latach 1797-1801, Lwów 1865.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis